

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра _____ Фінансів _____
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2020 __ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»

на тему: **«Наповнення місцевих бюджетів в умовах розширення
бюджетних прав органів місцевого самоврядування»**

Виконавець:

студент _____ ФФБС _____ факультету
_____ Дмитренко В. О. _____
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

_____ д. е. н. _____
(науковий ступінь, вчене звання)
_____ Волохова І.С. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

АНОТАЦІЯ

Дмитренко Владислав Олександрович

Наповнення місцевих бюджетів в умовах розширення бюджетних прав органів місцевого самоврядування

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Державні та муніципальні фінанси»,

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження є процеси розвитку місцевих бюджетів в контексті фінансової децентралізації.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми – розроблення теоретико-методологічних засад, науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації в Україні.

Проаналізовано економічну природу та чинники соціально-економічного розвитку територіальних громад, роль місцевих бюджетів в забезпеченні їх спроможності в умовах фінансової децентралізації

Запропоновано концептуальну модель розвитку територіальної громади в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, яка передбачає ефективне використання внутрішнього потенціалу громади

Ключові слова: місцеві бюджети, територіальна громада, фінансова децентралізація, доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів.

ANNOTATION
Dmytrenko Vladislav

, Filling local budgets in the context of expanding the budget rights of local governments
qualification work for a master's degree in 072 "Finance, Banking and Insurance"
for the master's program "State and Municipal Finance"
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

The master's qualification work consists of three sections. The object of research is the processes of local budget development in the context of financial decentralization.

The paper considers theoretical aspects of theoretical generalization and proposes a new solution to an important scientific problem - development of theoretical and methodological principles, scientific and methodological approaches and substantiation of practical recommendations for the development of local budgets in terms of financial decentralization in Ukraine.

The economic nature and factors of social and economic development of territorial communities, the role of local budgets in ensuring their capacity in terms of financial decentralization are analyzed.

The conceptual model of development of territorial community in the conditions of administrative and financial decentralization is offered, which provides effective use of internal potential of community

Key words: local budgets, territorial community, financial decentralization, local budget revenues, local budget expenditures.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	7
1.1 Періодизація формування місцевих бюджетів в умовах розвитку місцевого самоврядування	7
1.2 Концептуалізація місцевих бюджетів в економічній системі держави.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	45
2.1Механізм функціонування місцевих бюджетів у структурі фінансових відносин держави	45
2.2Аналіз результативності формування доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад в контексті бюджетно-податкових змін.....	61
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО.....	76
3.1Напрями удосконалення механізму оподаткування на місцевому рівні в умовах фінансової децентралізації.....	76
3.2Розвиток співробітництва територіальних громад як інструмента забезпечення їх фінансової спроможності	87.
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102

Актуальність теми дослідження. Фінансовою основою розвитку територіальних громад є місцеві бюджети. В процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади функціонування місцевих бюджетів повинно бути спрямоване на активізацію внутрішнього потенціалу, застосування механізмів нарощення доходної бази, забезпечення оптимального використання ресурсів громади та її стабільного економічного розвитку. Особливої актуальності зазначені питання набувають в зв'язку з реалізацією першого етапу адміністративно-територіальної реформи, внесенням змін до бюджетно-податкового законодавства та реалізацією низки секторальних реформ. В умовах зазначених змін з'являються нові ризики, вирішення котрих вперше повністю покладається на органи місцевого самоврядування.

Дослідженню теоретичних аспектів розвитку місцевих бюджетів як фінансової основи існування територіальних громад присвячені праці багатьох українських та зарубіжних учених, зокрема: В. Андрущенко, В. Базилевича, С. Буковинського, А. Буряченка, О. Василика, Р. Гнейста, О. Кириленко, О. Ковалюка, В. Кравченка, М. Кульчицького, І. Луніної, В. Лебедева, С. Михайленко, В. Опаріна, М. Орзіха, Т. Паєнтко, Ю. Пасічника, О. Підхомного, Д. Полозенка, С. Сембера, Л. Тарангул, О.Тимченко, В. Тропіної, М. Чумаченка, Р. Штурма, І. Янжула та інших. Вивченням проблем ресурсного забезпечення розвитку адміністративно-територіальних одиниць у умовах фінансової децентралізації займалися такі вчені: І. Вахович, Г. Возняк, Б. Данилишин, В. Дем'янишин, Я. Дропа, Я. Жаліло, М. Карлін, М. Крупка, К. Павлюк, В. Пилипів, Є. Рушковський, А. Соколовська, І. Сторонянська, І. Чугунов С. Юрій та інші. Тематиці формування системи міжбюджетних стосунків та забезпечення ефективного розподілу трансфертів, горизонтального та вертикального вирівнювання присвячені праці Д. Ваньковича, Н. Демчишака, О. Замасло, А. Крисоватого, Р. Паславської, Б. Пшика, Н. Швець. Поряд з цим в вітчизняній науковій літературі недостатньо дослідженими є питання, пов'язані з розвитком місцевих бюджетів у умовах системних трансформацій в

економіці та державному управлінні з урахуванням фінансової децентралізації та зміни ролі органів місцевого самоврядування в забезпеченні соціально-економічного розвитку громади, серед котрих: створення фінансово спроможних життєздатних територіальних громад, імплементація на місцевому рівні інструментарію управління фінансовими та економічними процесами тощо. Системного дослідження потребують питання розвитку бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Сучасні виклики, пов'язані з децентралізаційними процесами та трансформацією фінансової системи на усіх рівнях, зумовлюють потребу дефініція ролі місцевих бюджетів в реалізації стратегічних цілей реформування.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад, обґрунтування науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку місцевих бюджетів в контексті фінансової децентралізації у Україні.

Реалізація поставленої мети дослідження зумовила необхідність розв'язання таких завдань:

- розкрити економічну природу місцевих бюджетів та уточнити їх функції;
- з'ясувати роль фінансової децентралізації як основи управління системою місцевих бюджетів;
- узагальнити досвід формування систем місцевих бюджетів в розвинених країнах світу у контексті зміцнення місцевого самоврядування;
- розробити методологічні підходи розвитку місцевих бюджетів відповідно до принципів фінансової децентралізації;
- оцінити рівень бюджетної децентралізації регіонів України у умовах реформування місцевого самоврядування;
- виявити особливості формування фінансово-бюджетної політики соціального розвитку адміністративно-територіальних

одиниць;

- обґрунтувати особливості здійснення видатків місцевих бюджетів задля забезпечення економічного розвитку на місцевому рівні;

- сформулювати дискурсивний підхід до забезпечення ефективного використання фінансово-економічного потенціалу території;

- розвинути засади розвитку місцевих бюджетів в рамках адміністративно-фінансової децентралізації;

- визначити можливості активізації підприємництва у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку громади;

- визначити напрями оптимізації податкових механізмів наповнення місцевих бюджетів у Україні; охарактеризувати основні аспекти реформування адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

- висвітлити пропозиції щодо розвитку співробітництва між територіальними громадами задля забезпечення їх фінансової спроможності та оптимізації політики самофінансування;

- аргументувати дуальність позиціонування співробітництва територіальних громад як інструмента формування взаємовідносин на рівні «громада-громада» та «громада-регіон».

Об'єктом дослідження є процеси розвитку місцевих бюджетів у контексті фінансової децентралізації.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади, методичні підходи та прикладні аспекти розвитку місцевих бюджетів у умовах фінансової децентралізації.

Методи дослідження. Теоретична основа й науково-методична база кваліфікаційної роботи ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, інклюзивного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, державних та місцевих фінансів й міжбюджетних стосунків,

державного регулювання економіки, а також на принципах неупередженості та наукової об'єктивності при аналізі соціально-економічних процесів й явищ. У роботі задля розробки теоретико-методологічних та прикладних засад розвитку місцевих бюджетів використано такі сучасні наукові методи: діалектичний метод пізнання (задля формування теоретичних засад впливу фінансової децентралізації на управління соціально-економічним розвитком на місцевому рівні та розвиток місцевих бюджетів); історичний підхід (під час дослідження еволюції та особливостей становлення системи місцевих бюджетів на території сучасної України); системний аналіз (в дослідженні складових розвитку місцевих бюджетів, їх формування та виконання з метою виявлення основних тенденцій й чинників, що їх зумовлюють); порівняльний аналіз (з метою співставлення ефективності формування та виконання бюджетів територіальних громад до/та після початку реформування місцевого самоврядування); абстрактно-логічний (задля формування теоретичних узагальнень та формулювання висновків дослідження); графічної візуалізації (в цілях наочного представлення результатів розрахунків та аналізу); статистичні (при дефініції рівня ефективності формування доходів бюджетів територіальних громад та оцінки здійснення видатків у процесі забезпечення соціально-економічного розвитку на місцевому рівні).

Джерелами нормативної, аналітичної й статистичної інформації слугували Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування, матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державної служби статистики України, сайти місцевих рад та ОТГ.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ

Висновки

1. У контексті фінансової децентралізації роль місцевих бюджетів у розвитку місцевого самоврядування значно посилюється, адже в результаті перерозподілу ресурсів та повноважень на користь органів місцевого самоврядування зростає залежність фінансової спроможності адміністративно-територіальних одиниць від організаційних, економіко-соціальних та політичних дій органів управління територіальної громади при вирішенні локальних завдань. В частині врахування особливостей впливу останніх на процеси соціально-економічного розвитку територіальних громад виділено залежність формування та виконання місцевих бюджетів від економічного потенціалу території та наявності учасників бюджетних відносин, а також акцентовано на соціальній спрямованості, законодавчій та нормативно-правовій визначеності місцевих бюджетів та їх залежності від особливостей організації міжбюджетних відносин.

2. Узагальнення наукових підходів до визначення місцевих бюджетів дозволило зауважити доцільність дослідження їхнього розвитку відповідно до історичного розвитку інститутів державності та місцевого самоврядування. До засадничих положень, які розкривають сутність місцевих бюджетів та визначають теоретико-методологічні напрями до їх дослідження, віднесено: а) формування у суспільно значущих цілях як вагомого елемента фінансової системи; б) визначення як правового акту, згідно з яким виконавчі органи влади отримують легітимне право на розпорядження публічними ресурсами. Виділено такі ознаки місцевих бюджетів: територіальна приналежність до адміністративно-територіальної одиниці як форми організації населення; соціальна спрямованість; формування на основі використання економічного потенціалу території; обумовленість міжбюджетними відносинами; законодавча та нормативно-правова

визначеність.

3. З'ясовано роль фінансової децентралізації у забезпеченні розвитку системи місцевих бюджетів, що полягає в її спрямованості на забезпечення горизонтальної та вертикальної бюджетної конкуренції, яка сприятиме економічному розвитку територій й регіонів, покращенню якості надання суспільних послуг і забезпечить можливість збільшення аллокативної ефективності від надання таких послуг. Зосереджено увагу на визначенні децентралізації як чинника зміщення акцентів державної регіональної політики із забезпечення пропорційного розвитку регіонів на фінансове забезпечення інноваційно-активних стійких економічно розвинених територій. Поряд із зазначеними перевагами визначено основні ризики децентралізації, пов'язані з переміщенням уваги на задоволення локальних інтересів та зниженням ваги регіональних та національних, зростанням корупції на рівні місцевих органів управління та посиленням диференціації розвитку територій та регіонів.

4. На основі узагальнення досвіду країн-членів ЄС обґрунтовано концептуальні складові адміністративно-фінансової децентралізації в Україні, серед них: а) укрупнення територіальних громад та регіонів (дослідження досвіду європейських країн вказує на існування взаємозалежності рівня фінансової спроможності адміністративно-територіального утворення й кількості населення на його території); б) забезпечення фінансової спроможності регіонів та територіальних громад за рахунок розмежування і законодавчого закріплення видаткових і функціональних повноважень центральних та місцевих органів влади і

органів місцевого самоврядування та нарощення економічного потенціалу території.

5. Здійснення порівняльного аналізу ефективності формування й виконання місцевих бюджетів до та в умовах реформи місцевого

самоврядування в Україні дало змогу встановити, що бюджетно-податкова децентралізація супроводжувалася формуванням ефективної податкової бази для наповнення місцевих бюджетів та введенням в дію нової системи міжбюджетного регулювання, горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, що дозволяє забезпечити справедливий розподіл бюджетних ресурсів. Разом з тим, ці зміни спричинили зростання диференціації фінансової спроможності місцевих бюджетів.

6. Проведене дослідження ґрунтується на оцінюванні можливостей і ризиків розвитку ОТГ з різною чисельністю населення, що пов'язано зі створенням на першому етапі як адміністративно-територіальних одиниць з чисельністю до 2-х тис. осіб, так і громад з населенням у 20 тис. осіб. Виявлено зв'язок між чисельністю жителів та фінансовою спроможністю громади (громади з більшою чисельністю жителів мають більший фінансовий потенціал), причиною чого є сприятливе середовище для розвитку бізнесу, трудових ресурсів та ринку збуту продукції, а також фінансові можливості для утримання та розвитку інфраструктури у великих громадах.

7. Дослідження особливостей видаткової політики органів місцевого самоврядування дало змогу акцентувати увагу на орієнтуванні місцевих бюджетів в період до реформи саме на забезпечення соціальних потреб. В умовах проведення реформи фінансової децентралізації відбулося зниження питомої ваги соціальних видатків у складі видатків місцевих бюджетів та спрямування фінансових ресурсів на подолання проблеми низького економічного розвитку територій. В цьому контексті проаналізовано основні напрями видатків розвитку місцевих бюджетів та джерела державної підтримки соціально-економічного розвитку громад. Виявлено проблему використання бюджетних коштів на оновлення інфраструктури громади, а не на її економічний розвиток інвестиції та

інновації, що, з однієї сторони, не сприяє подоланню дисбалансів у бюджетній системі, проте, з іншої, виступає чинником залучення інвестиційних ресурсів в громаду.

8. Визначено джерела фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад. Акцентовано на удосконаленні порядку надання субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій. Виявлено проблему відсутності прозорого та ефективного механізму розподілу коштів субвенції. Запропоновано поєднання умов надання субвенцій зі стратегічними планами розвитку регіонів і громад, проведення їх розподілу між регіонами з урахуванням частки населення адміністративно-територіальних одиниць у складі населення країни, що буде відповідати принципу соціальної справедливості та сприятиме усуненню корупційних ризиків при наданні субвенцій, отже дасть змогу сформувати ефективний механізм розподілу коштів.

9. У роботі запропоновано концептуальну модель ефективного використання економічного та фінансового потенціалу територій в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, яка передбачає ефективне використання внутрішнього потенціалу громади, що поєднує бюджетний потенціал, фінансові ресурси суб'єктів господарювання, домашніх господарств та фінансово-кредитних установ. В основу моделі покладено оцінку економічного та фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць та врахування цілей та завдань довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку. Зазначено, що потреба довгострокового планування соціально-економічного розвитку територіальної громади та необхідність визначення стратегічних напрямів її розвитку викликана зміною внутрішніх та зовнішніх умов функціонування

громади як такої, зміною системних підходів до питання управління регіональним та місцевим розвитком та потребою визначення

пріоритетів розвитку громади.

10. Сформульовано напрями розвитку місцевих бюджетів в контексті адміністративно-фінансової децентралізації. Акцентовано увагу на ролі місцевих бюджетів як фінансової бази функціонування громад, на основі чого визначено орієнтири розвитку місцевих бюджетів за основними напрямками: нарощення дохідної бази; забезпечення ефективного здійснення видатків; удосконалення порядку надання міжбюджетних трансфертів. Для їх досягнення обґрунтовано доцільність використання економічних важелів для забезпечення соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів та забезпечення: встановлення та адміністрування місцевих податків і зборів в напрямку розширення складу місцевих податків та посилення їх фіскальної ролі за рахунок ефективного використання фінансових інструментів; ефективного розпорядження майном, яке знаходиться у комунальній власності, що дає можливість отримання доходу від надання майна в оренду або його продажу чи за умови ефективного користування ним та дозволяє отримати додаткові надходження до місцевого бюджету; управління та розпорядження земельними ресурсами для забезпечення меж населеного пункту, ефективного використання земельних ділянок та залучення інвесторів на територію громади.

11. Встановлено залежність спроможності територіальної громади від рівня економічного розвитку і функціонування на її території підприємницьких структур. Розвинуто організаційно-економічні підходи до розвитку підприємництва в територіальних громадах через нарощення підприємницької активності жителів громади, залучення інвестиційних ресурсів на територію, підтримку вже функціонуючих та створення нових підприємств. Виділено орієнтири, досягнення яких в результаті діяльності органів місцевого самоврядування сприятиме активізації підприємництва на території громади, серед них: стабільна фіскальна політика на місцевому

рівні, зокрема в рамках встановлення та адміністрування місцевих податків та зборів; стабільність та простота нормативно-правового визначення функціонування територіальної громади; забезпечення ефективного землекористування, досягнення ефективних взаємозв'язків з потенційними інвесторами, зокрема інформування про можливості використання земель громади; ефективне використання комунального майна громади та інформування потенційних інвесторів про ці можливості; інформаційна політика й організаційна культура на рівні органів місцевого самоврядування стосовно інвесторів, підтримка бізнес-ініціатив на рівні місцевої влади.

12. Визначено напрями удосконалення податкових механізмів наповнення місцевих бюджетів. Шляхом оптимізації справляння податку на доходи фізичних осіб є трансформації механізму ПДФО в частині зарахування податку до відповідного бюджету за місцем реєстрації (проживання) платника, що сприятиме більш ефективному адмініструванню податку та зменшенню ухилень від його сплати. Обґрунтовано необхідність удосконалення системи адміністрування майнових податків як фінансової бази місцевого самоврядування на основі дослідження систем адміністрування майнових податків в розвинених країнах, визначення переваг та ризиків їх запровадження.

13. Акцентовано увагу на важливості реформування адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в напрямі: мінімізації кількості об'єктів, які звільняються від оподаткування, та податкових пільг, оскільки все це призводить до недонадходження коштів до бюджетів територіальних громад; удосконалення механізму оцінки об'єктів оподаткування через встановлення коригуючих коефіцієнтів, що враховують їх якісні характеристики, а також через удосконалення формули нормативної грошової оцінки землі. Запропоновано внесення змін до Податкового кодексу України стосовно визначення об'єктів оподаткування житлової і

нежитлової нерухомості, на які немає у фізичних осіб документів на право власності, на підставі технічного паспорта та/або книг погосподарського обліку.

14. Запропоновано та обґрунтовано комплексний підхід до формування та реалізації бюджетної політики розвитку регіону, що охоплює комплекс заходів, пов'язаних із затвердженням на регіональному рівні програми сприяння співробітництву територіальних громад, визначенням фінансових важелів стимулювання такої взаємодії, використанням співробітництва громад для оптимізації формування доходів і використання бюджетних ресурсів. Встановлено доцільність використання співробітництва територіальних громад з позиції стратегічного розвитку «зони співробітництва» як єдиного простору для розвитку та зміцнення взаємозв'язків між громадами-учасниками договору. Акцентовано на можливостях реалізації цієї функції з позиції врахування різниці в територіальному розташуванні громад. Співробітництво громад в межах та поблизу великих міст забезпечить можливість використання переваг міста для громад навколо нього, а взаємодія територіальних громад, віддалених від міських центрів, має бути направлена на подолання проблеми їх низької інвестиційної привабливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко І. П., Тропіна В. Б. Фінансові аспекти нової регіональної політики// Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 26/2. С. 392-397.
2. Адміністративно-територіальна реформа зменшить кількість районів в 4 рази. 21.03.2014 // ЗІК. Західна інформаційна корпорація.
URL:
http://zik.ua/news/2014/03/21/administratyvnoterytorialna_reforma_zmenshyt_kilki_st_rayoniv_v_ukraini_u_4_razy_472848. (дата звернення: 25 липня 2015 р.).
3. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, М.К. Орлатого. К.: НАДУ, 2015. 628 с.
4. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В.С. Кравців, Львів, 2016. 264 с.
5. Адміністративно-територіальний устрій України: шляхи реформування: монографія / В. Г. Яцуба, В. А. Яцюк, О. Я. Матвіїшин. К.: Геопринт, 2007. 365 с.
6. Аналітична записка «Європейський досвід адміністративно-територіального реформування: політичний аспект» / Нац. ін-т стратегіч. досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/844/> (дата звернення: 14 липня 2018 р.).
7. Аналітичний звіт щодо практики використання потенційними суб`єктами співробітництва примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад // Інститут Громадянського Суспільства. Council of Europe. К., 2016. URL: http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Analit_Zvit_Spivrobotn.pdf. (дата звернення: 12 липня 2017 р.)
8. В. Л. Міжбюджетні стосунки у Україні й міжнародний досвід //

Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). 2013. Вип. 2. С.5-10.

9. Антикризова програма спільних дій влади та бізнесу. Програма ухвалена на засіданні Антикризової ради громадських організацій України в грудні 2014 р., розширена та доповнена в квітні 2015 р. URL:<http://uspp.ua/st4serydrtyf.html>. (дата звернення: 2 червня 2018 р.)

10. Апатов Н. В. Оцінка ефективності місцевих бюджетів // Економіка регіонів. 2010. № 4. С. 15-22.

11. Астіон С. Вдоскоанлення правового регулювання міжбюджетних стосунків у Україні у сучасних умовах // Національний юридический журнал: теория и практика. 2014. №2.С. 63-68.

12. Баженова Ю. Б. Стійкий розвиток економічних систем як основа макроекономічної стабільності // Формування ринкових стосунків у Україні. 2009. №1(92). С. 77-82.

13. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку у сучасних умовах // Фінанси України. 2009. № 12. С. 5-12.

14. Балдич Н. І. Концептуальні засади державної політики фінансового вирівнювання місцевих бюджетів // Вісник НАДУ. 2005. №1. С. 153-158.

15. Батанов О.В. Муніципальна влада у Україні: проблеми теорії та практики. К.: “Юридична думка”, 2010. 656 с.

16. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб`єкт муніципальної влади у Україні: поняття та ознаки // Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. № 2 (12). URL: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf (дата звернення: 15 жовтня 2014).

17. Барилюк І. Рейтингова оцінка конкурентоздатності економіки України // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наукових праць. Одеса: Одеський державний економічний університет. 2012. Вип. 47. С. 134-140

18. І. Перспективи розвитку сімейних фермерських господарств у

Україні // Центр дослідження соціальних комунікацій НБУВ СІАЗ НЮБ ФПУ.
URL:http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=

[article& id=419:agropromislovij-sektor-2&catid=71&Itemid=382](http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=419:agropromislovij-sektor-2&catid=71&Itemid=382). (дата звернення: 11 листопада 2016 р.).

19. Бейко О.В. «Добре місце врядування»: можливий порядок денний задля України // Проблеми формування добросовісного, належного місцевого врядування : зб. матеріалів та документів / за заг. ред. М. О. Пухтинського. К.: Атіка, 2008. С. 250-257.

20. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник // Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації у Україні». DESPRO. К.: ТОВ «Софія-А». 2012. 88 с.

21. Березіна О. Ю. Сучасний підхід до дефініції суті капіталізації у рамках концепції стійкого розвитку // Економічний простір. №111. 2016. с. 73-84.

22. Бесчастний В.М. Місцеве самоврядування у Україні: проблеми та перспективи / за ред. В.М. Бесчастного. Донецьк: Донецький юридичний інститут при Донецькому національному університеті. 2005. 579 с.

23. Безчасний Л. К. Про методологію пізнання й управління процесом економічного розвитку // Актуальні проблеми економіки. 2001. № 3-4. С. 2-9.

24. Бечко П.К., Боровик П. М., Яценко Я. В. Недоліки сучасного вітчизняного механізму справляння акцизного податку // Таврійський державний агротехнічний університет. 2013. Т. 22. С. 73-81.

25. Бикадорова Н.О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування // Економічний вісник Донбасу. 2010. №2 (20). С. 145-151.

26. Біла С.О. Вплив децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад у Україні // Економіка й право. Вип. 27. 2015. С. 60-68.

27. Д. О. Місцеві бюджети як складова публічної фінансової системи

// Університетські наукові записки. 2012. № 4 (44). С. 305-308.

28. Благун І. Г. Генезис та еволюція фінансів в ринковому економічному середовищі // Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.18. С. 265-277.

29. Благун І. Г. Генезис теорій податкових фінансів в парадигмі фіскально-бюджетної безпеки держави // Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип. 19.4. С. 265-273.

30. Бланкарт Ш. Державні фінанси у умовах демократії: Вступ до фінансової науки. К.: Либідь, 2000. 654 с.

31. Бондаренко А. І. Вплив держави на формування місцевих бюджетів в країнах Європи // Теорія та практика державного управління. 2010. Вип. 4. С. 185-192.

32. Боднарук Т. Г. Ефективність трансфертної політики у системі міжбюджетних стосунків // Актуальні проблеми економіки. 2008. № 5 (83). С. 146-153.

33. Бондарук Т. Г. Місьцеве самоврядування та його фінансове забезпечення у Україні. К.: ІЕП НАН України, 2009. 608 с.

34. Бондарук Т. Г. Доходи місцевих бюджетів у умовах децентралізації // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2015. № 1. С. 51-56.

35. Борщевський В. В. Потенціал розвитку й перспективи відродження сільських територій у умовах сучасних реформ : науково-аналітична доповідь // ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”. Львів, 2017. 44 с.

36. Бочі А. Прихований клондайк: як розкрити потенціал бюджетів об'єднаних територіальних громад // Vox Ukraine.

9.08.2018. URL:<https://voxukraine.org/uk/prihovanij-klondajk-yak-rozkriti-potentsial-byud-zhetiv-ob-yednanih-teritorialnih-gromad>. (дата звернення: 28 вересня 2018 р.).

37. І. М. Місцеві бюджети в забезпеченні соціально– економічного розвитку міста : монографія / І. М. Боярко, О. В. Люта, Н. Г. Пігуль. Суми : ПВКП “Корпункт”, 2012. 92 с.
38. Бралатан В. П. Аудит ефективності використання бюджетних коштів // Інноваційна економіка. 2012. №1. С. 166-168.
39. Брязкало А. Є. Теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів у Україні // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2013. Вип. 3. С. 244-248.
40. Бугай Т. Система інституційного забезпечення бюджетного процесу у Україні // Вісник КНТЕУ. 2015. №2. С. 103-118.
41. Буряченко А. Є. Актуальні проблеми розподілу бюджетних трансфертів // Економіст. 2001. №6. С. 58-60.
42. Буряченко А. Матрична структура фінансового потенціалу та її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів // Ринок цінних паперів України. 2016. №1-2. URL: <http://securities.usmdi.org/?p=22&n=92&s=957>. (дата звернення: 1 вересня 2015 р.).
43. Бюджети розвитку місцевих громад: «розвиток» або «виживання»? // Асоціація платників податків України. 28.04.15. URL:<http://www.appu.org.ua/news/--03700>. (дата звернення 3 вересня 2017 р.).
44. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень / Аврамченко К.В., Дешко А.Л., Жаліло Я.А. та ін. СТ-ДРУК, Київ.2016. 112 с.
45. Бюджетний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України від 08.07.2010. № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. (дата звернення: 11 жовтня 2017 р.).
46. Бюджетний літопис: ІVквартал 2016 р.. Проект «Популярна економіка: ціна держави». № 46. 10 лютого 2017 р.. URL: http://cost.ua/files/budget-chronicles-4th-quarter-2016_final.pdf. (дата звернення: 4 квітня 2017 р.).

47. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 р. / Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін. ІБСЕД, Проект «Зміцнення фінансової ініціативи (ЗМФІ I-II) впровадження, USAID. К., 2013. 73с.
48. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 р./ Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ I-II) впровадження, USAID. К., 2015. 84 с.
49. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 р. / Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ I-II) впровадження, USAID. К., 2017. 92 с.
50. Бюджет України 2014. Статистичний збірник. Міністерство фінансів України. К.: 2015. 308 с.
51. Бюджет України 2015. Статистичний збірник. Міністерство фінансів України. К.: 2016. 308 с.
52. Ванькович Д. В., Демчишак Н. Б. Аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів у Україні // Фінанси України. 2007. № 7. С. 72-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2007_7_7 (дата звернення: 8 лютого 2017 р.).
53. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник. К.: НІОС, 2000. С. 181.
54. Васильєва Т.А. Реформа державних інститутів у Італії // Государство и право. 1993. № 3. С. 133.
55. Вахович І. М., Забедюк М. Дослідження ендогенної складової у еволюції концептуальних засад територіального розвитку // Економічний форум. 2011. №2. С. 96-102.
56. Вахович І.М., Камінська І.М. Резерви нарощування фінансової спроможності регіонів України // Актуальні проблеми економіки. 2010. № 3 (105). С. 187-196.
57. Власюк Н.І. Оцінювання фіскальної ефективності місцевого оподаткування // Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26. С. 68-73

58. Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ. НАН України. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2016. 520 с.

59. Вознюк О.В. Історія становлення бюджету міста Катеринослава з кінця XVIII до першої половини XIX ст. // Вісник ДДФА. Економічні науки. 2014. № 2. С. 104-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddfae_2014_2_15. (дата звернення: 5 січня 2017 р.).

60. Гаврилишин Б. Дороговкази у майбутнє: до ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові. К.: Основи, 1993. 238 с.

61. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи, методологічні аспекти. К.: Либідь, 2006. 310 с.

62. Гальчинський А. Методологія складних систем // Економіка України. 2000. №8. С. 4-18.

63. Ганущак Ю. І. Суспільний договір між державою та самоврядуванням // Дзеркало тижня. 2005. № 30 (558). URL: <http://www.dt.ua/2000/2040/50835>. (дата звернення: 7 липня 2016 р.).

64. Ганущак Ю. І. Закон України „Про внесення змін до Бюджетного кодексу України” (щодо реформи міжбюджетних стосунків): презентація. URL: <http://mx.despro.org.ua:8081/mod/resource/view.php?id=5754>. (дата звернення: 9 лютого 2018 р.).

65. Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. Тлумачний словник економіста / С.М. Тимошенко. Рівне: НУВГП, 2008. 264 с.

66. Гончаренко О. В. Поняття та зміст стосунків між державним та регіональними бюджетами // Формування ринкових стосунків у Україні. 2007. № 3 (70). С.127-132.

67. Горбач В. Адміністративно–територіальна реформа у Україні має бути реформою публічного адміністрування // Економічний часопис. XXI. 2006. № 5-6. С. 49-50.

68. округи: хто вирішує долю лікарень? 30.01.2017. Міністерство охорони здоров'я України. Офіційний вебсайт. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170130_a.html. (дата звернення: 23 квітня 2017 р.).

69. Грабчук О. М. Концептуальні засади формування ефективної фінансової політики у Україні. Інноваційний поступ України у економічному просторі: монографія / під наук. ред. проф. С. Ю. Хамініч. Дніпропетровськ, 2011. 356 с.

70. Грабчук О. М. Невизначеність розподільних процесів як чинник виникнення фінансових рецесій // Регіональна бізнес-економіка та управління. 2011. №4 (32). С. 14-21.

71. Грабчук О. М. Фактори невизначеності розвитку економіки України // Економічний простір. Дніпропетровськ, 2008. №15. С. 51-60.

72. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін. К.: Знання, 2008. 431 с.

73. Грицяк І. А. Правові та організаційні проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.04 "Місьцеве самоврядування". К., 2005. 21 с.

74. Гуменецька тергромада має плани на розширення / ДероХмельницький. 14 червня 2017 р. URL: <https://khm.dero.ua/ukr/khm/gumenecka-tergromada-maye-plani-na-rozshirennya-20170614588542>.

(дата звернення: 6 серпня 2018 р.).

75. Данилишин Б. М., Пилипів В. В. Децентралізація в країнах ЄС: уроки задля України // Регіональна економіка. № 1. 2016. с. 5-11.

76. Демчишак Н. Бюджетна політика у Україні: проблеми фінансування та регулювання інноваційної діяльності // Формування ринкової економіки у Україні : зб. наук. праць. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014.

Вип. 31. Ч. 1. С. 196-203.

77. Дем'янчук О.І., Струмінська Б.М. Плата за землю як важливе джерело доходів місцевих бюджетів України та недоліки його застосування // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2013. Вип. 24. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoa_2013_24_24.pdf (дата звернення: 21 липня 2017).

78. Дем'янчук О.І. Теоретичні основи фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці // Наукові записки. Серія «Економіка». Вип. 23. С. 153-160.

79. Дерев'янка О. Сім звичок високоефективних держав // Науковий СВІТ. №9. 2010. С. 18-19.

80. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. С. Куйбіда та ін. ; за ред. д.е.н., проф. З. С. Варналія. К.: НІСД, 2007. 820 с.

81. Децентралізація. Виконання доходів місцевих бюджетів за 2016 р.. КМУ. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Міністерство фінансів України. URL: [http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/MinReg_FEB-2017-mini_\(1\).pdf](http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/MinReg_FEB-2017-mini_(1).pdf) (дата звернення: 5 квітня 2017).

82. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад за 2015 р.. Фінансово-аналітичні матеріали. Кабінет Міністрів України. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово- комунального господарства України. 282 с.

83. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад за 2016 р.. Фінансово-аналітичні матеріали. Кабінет Міністрів України. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово- комунального господарства України. 282 с.

84. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та

перспективи України / Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.; Центр політико-правових реформ. К., Москаленко О. М., 2012. 212 с.

85. Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого у Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування. Постанова КМУ від 8 лютого 2017 р. №96. URL: [www.kmu.gov.ua /control/uk/cardnpd?docid=249781472](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249781472). (дата звернення: 22 липня 2018 р.).

86. Деякі питання надання в 2016 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку деяких територій. Кабінет Міністрів України; Постанова, Розподіл, Перелік від 24.06.2016 № 395. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua /laws/show/395-2016-p/page](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/395-2016-p/page). (дата звернення: 4 липня 2018 р.).

87. Джошуа Л. Трансферти вирівнювання та надання соціальних послуг: програма змін // Часопис Парламент. 2006. №2. С.19-24.

88. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: Монографія. / за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. К., 2010. 320 с.

89. Длугопольський О. В. Концептуальні засади функціонування державного сектору в глобальній економіці // Фінанси України. 2008. № 4. С. 11-22.

90. Долішній М. Деякі підходи до розв'язання проблем удосконалення адміністративно-територіального устрою України // Економіка України. 2006. № 11. С. 4-11.

91. Дорожня карта розвитку малого та середнього підприємництва Тростянецької ОТГ Миколаївського району Львівської обл.. URL: http://rozdil.com.ua/wp-content/uploads/2016/07/Dorozhnya-karta-rozvitku-MSP-Trostryanetskoyi-OTG_povna-versiya.pdf (дата звернення: 3 серпня 2017).

92. Дрозд В. Міжбюджетні стосунки різних рівнів в фінансовій системі

України // Науково-практичні концепції та програми. 2011. № 2. С. 10-19.

93. Дропа Я. Б. Фінансові інструменти формування ресурсів в національній економіці у умовах глобалізації // Глобальні та національні проблеми економіки. URL:<http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk->

94.